

творчості розгортає своє ідейне призначення на картинах уславлених українських митців – Олексія Шовкуненка та Валентини Виродової-Готьє.

### **Література**

1. Портрет у творчості українських живописців: Альбом. К. : Мистецтво, 1979. 286 с.
2. Провідники духовності в Україні: Довідник / за ред. І. Ф. Курас. К. : Вища школа, 2003. 738 с.
3. Шовкуненко О.О. Комплект художніх листівок. К. : Мистецтво, 1965.

**Іщенко О. А.,**

аспірант кафедри української літератури,  
Сумський державний педагогічний  
університет імені А.С.Макаренка

### **ХУДОЖНЄ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ КРАСИ В РОМАНАХ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ**

Від античної доби до початку ХХІ століття філософське осмислення поняття “краса” належить до найактуальніших. Праці Платона, Аристотеля, Ансельма Кентерберійського, Томи Аквінського, Г. Гегеля, Р. Барта та ін. створили підґрунтя для осмислення феномену в сучасному науковому дискурсі. Філософія визначає красу фундаментальною категорією, що “виражає сприйняття й творення людиною гармонії власного буття і довкілля” і символізує “досконалість, виразність, завершеність” [4] як тілесну, так і духовну.

Художнє осмислення естетичних цінностей становить невід’ємну частину будь-якого літературного твору. Зокрема феномен краси набуває особливого значення для інтерпретації концепції героя, адже допомагає визначити специфіку його світовідчуття, характер взаємодії з суспільством, мотивацію поведінки тощо. У літературознавчій енциклопедії Ю. Коваліва термін потрактовується як “універсальна естетична категорія суб’єкт-об’єктного характеру, один із визначальних смислових вузлів мистецтва, яка поєднує онтологічну та пізнавально-естетичну проблематику. Специфіка краси полягає у принципово позаутилітарному, позаемпіричному розумінні художніх явищ, тяжінні до трансцендентних першоджерел” [5, 529].

Відомий український письменник початку ХХІ століття М. Дочинець у своїх романах зосереджує увагу на репрезентації внутрішнього світу героїв, їх неповторного способу думання й світовідчуття. Письменник зосереджує увагу на природному естетизмі протагоністів, який простежується у специфіці світовідчуття та керує поведінкою.

Сучасні дослідники М. Горлач, В. Кремень, С. Ніколаєнко, М. Требін та ін. переконані, що фізичне й духовне життя людини взаємопов’язане з навколишнім середовищем, адже це – “не лише природна умова існування, а й поле її перетворюючої діяльності. Ставлення людини до природи – це пізнавальне, оцінююче ставлення, що виражається за допомогою поняття блага, краси тощо” [1, 414]. У прозі М. Дочинця майстерно відтворено красу закарпатської природи. Наприклад, романи “Вічник. Сповідь на перевалі духу” та “Світован. Штудії під небесним шатром” рясніють пейзажними замальовками гір, річок, лісів, луків тощо: “Коли сонце вбилося в силу, ми сховалися під букові шатра. Увійшли в зарості ясно-пурпурних квітів, що сильно, привабно пахнули. В неперервному гудінні висли над ними дикі бджоли. Високі стебла з кучерявими голівками обважніло відмахувалися від них” [3, 55].

Для М. Дочинця поняття “краса людини” й “краса природи” – взаємозумовлені. Провідним засобом індивідуалізації героїв у його прозі є психологізований портрет. Письменник неодноразово використовує прийом порівняння персонажів із природними явищами, щоб підкреслити їх фізичну досконалість і винятковість. Наприклад: “Я бачив, коли він, помолившись, лягає, і чув, як засинає, – вмиль, як велика птиця, тихо склавши натружені крила і склепивши цупкі, неначе берестяні повіки” [3, 93]. Головні герої письменника – люди поважного віку (від сімдесяти до ста чотирьох), які прожили насичене подіями й випробуваннями життя. Вони переконані, що лише дотримання неписаних правил поведінки та народної моралі здатні прикрасити людину, незважаючи на її вік. М. Дочинець подає короткі, проте змістовні описи протагоністів: “Мої зморшки – частки моєї шкіри, мене самого. Як і рука, серце, око. То, мабуть, письмо нашого прожиття, відбите на лиці. Кожда зморшка має ім’я і щось означає” [3, 203]. Отже, для протагоністів письменника поняття “молодість” і “краса” не споріднені.

Герої М. Дочинця створюють уявлення про феномен краси завдяки безпосередньому впливу народної та родинної педагогіки. Так, Андрій Ворон, протагоніст романів “Вічник. Сповідь на перевалі духу” та “Світован. Штудії під небесним шатром” зауважує, що бачити красу в навколишньому середовищі його навчив дід: “Він ніколи не обіймав мене, але я бачив, як його огрубіла рука пестить мох на криничній цямрині чи виноградну лозу. <...> У тиху годину він сідав самотиною і споглядав світ природи. І сам зливався з тим світом. Завмирав, очі затулювала паволока. Тоді я не впізнавав свого діда. З часом зрозумів: блажен, хто виховає в собі волю розуму і спокій душі. Се – щастя” [2, 16]. Герой зауважує, що все його життя природа була для нього вчителем і порадиником: “Ніякі науки не відкрили мені стільки простої і мудрої правди, як трава своїм шепотом і птиці своїм співом... Звірі вчать нас бути людьми, вчать легкості життя, бо дикі звірі не носять тягарів, як людина. В поводженні <...> комах я часом бачу більше сенсу і краси, ніж у поведінці людей” [3, 207]. Дід Ворон переконаний, що по-справжньому красивою людина може стати лише досягнувши гармонії з навколишнім середовищем.

У творчості М. Дочинця естетичне замилювання природою безпосередньо пов’язане з процесом самоідентифікації особистості та пошуком свого місця у світі: “Головне – відкрити для себе Природу і прийняти її в собі. Тоді тіло твоє буде обмінюватися енергією з тілом Природи, а розум черпати від Її розуму. <...> Бо як на небі сяють сонце, місяць і звізди, так на землі повинно сяяти їх відображення – людина” [2, 255]. Саме тому досягнення тілесної і духовної краси пов’язане з умінням розуміти закони навколишнього середовища, використовувати набуті знання для природоохоронної діяльності. Кожен із протагоністів письменника тривалий час був ізольований від людського суспільства, вчився виживати в умовах дикої природи, серед тварин тощо. Споглядання краси природи спонукало їх до філософських роздумів про сутність буття та призначення людини: “Я намагався вподобитися кожному створінню, живому й неживому, щоб побачити себе суцього збоку. Як не чуєш ваги повітря і смаку води, так і я пробував позбутися подразнень дотику і тягара думок, що невпинно тяжіють над чоловіком. <...> Я вчився дивитися і видіти, слухати і чути, що є далеко не одне й те ж. <...> Я наближався до головного – до потреби служіння, до вміння вибрати своє діло, розпочати його і провадити до завершення” [2, 117]. Для героїв письменника поняття “духовна краса” пов’язане з ідеєю “сродної праці” Григорія Сковороди.

У романах сучасного українського письменника М. Дочинця художньо відтворено психосвіт героя-українця, для якого потяг до краси та гармонії є етноментальною константою. Формування естетичного світовідчуття письменник розглядає як необхідну умову для духовного зростання, формування моральних пріоритетів, сфери естетичних

і філософських ідеалів тощо. Дотримуючись думки про людину як найвищу цінність у світі, він зосереджує увагу на репрезентації тілесної й духовної краси своїх героїв.

### **Література**

1. Горлач М. Основи філософських знань: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 1028 с.
2. Дочинець М. Вічник. Сповідь на перевалі духу. Роман. Мукачево: Карпатська вежа, 2013. 280 с.
3. Дочинець М. Світован. Штудії під небесним шатром. Роман. Мукачево: Карпатська вежа, 2014. 232 с.
4. Краса. Енциклопедія сучасної України. URL: [http:// www.esu.com.ua/search\\_articles.php?id=205](http://www.esu.com.ua/search_articles.php?id=205).
5. Літературознавча енциклопедія: у 2-х т. / автор-укладач Ю. Ковалів. К.: ВЦ “Академія”, 2007. Т. 2. 624 с.

**Кирюшкіна М. И.,**

магістр філологічних наук,

Гомельський державний університет імені Ф. Скорины

### **ТЕЛЕСНОСТЬ КАК ФОРМА ПРЕЗЕНТАЦИИ ЖЕНСКОЙ СУБЪЕКТИВНОСТИ В СОВРЕМЕННОЙ БЕЛОРУССКОЙ ПОЭЗИИ АВТОРОВ-ЖЕНЩИН**

В современных направлениях развития феминистской мысли популярными являются исследования “женской биологии” (тела) и ментальности (разума). В women’s studies тема женского тела – одна из доминирующих. Философия исследовательниц этого вопроса имеет парадоксальное содержание:

– С. де Бовуар, С. Фарейстон, Дж. Аллен полагали, что женщина неполноценна “телесно”. Ее тело по отношению к мужчине было проявлением “естественной неровности”, ее “тяжестью”.

– А. Рич считала, что характерным достоинством женского мировосприятия является возможность женщины “думать через тело”.

– С. Гриффин, поэтесса, говорила о том, что тело – это источник интеллектуального восприятия, воображения и видения [1].

Женская телесность является одним из вопросов гинеитики, формой определения социально-культурного и физически-психологического бытия женщины. Современная философия акцентирует внимание на свободе, индивидуальности, самоорганизации личности. Ощущения личного тела реализуются женщиной в творчестве. В феминизме для характеристики творческого мира женщин популярной является концепция арахнологии. Этот термин обозначает ткань паучьей сети и позиционирует образ женщины-писательницы как паучихи. Данная метафора подчеркивает тесную связь писательниц с выткаными ими текстами. Концепция обращала внимание также на присущее женскому творчеству нивелирование установленной мужчинами дистанции между повседневной жизнью и творчеством, обыденностью и эксцентричностью творческого акта.

В современной белорусской поэзии также благоприятно реализуется философский тезис “думать через тело”. В стихотворениях поэтессы (В. Морт, О. Гапеева, Ю. Тимофеева, В. Кустова) передают самые тонкие резонансы своей души и тела.

Оттенком эротики, сексуального влечения пронизаны поэтические строки В. Морт. Тело находит “свой смысл” в процессе любви: “Да новага світання // каханкі